
บ้านของสัตว์ป่าไทยในศตวรรษที่ 21:

ภาพสะท้อนกรณีศึกษากระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคเหนือและภาคตะวันตก

Large Mammal's Habitation in the 21 Century: An Image in the Mirror of Large Mammal Project between Protected Areas in the North and the West of Thailand

บุษบง กาญจนสาขา¹ สมหญิง ทัพพิภกรณ² ศุภกิจ วินิตพรสวรรค์¹ ศักดิ์สิทธิ์ ชัมเจริญ³
Budsabong Kanchanasaka Somying Thunhikorn Supagit Vinitpornasawan Saksit Simcharoen

Abstract

At the present, if protected areas in Western Forest Complexes shows an image as extensive wildlife habitation, also has high species diversity on top ranking of Thailand. They especially remain large mammals and having population increase in overview. In contrast, protected areas in the north project an image as scattered habitation and obviously wildlife population decrease by some factors such as few remnants of large mammal population (wild elephant, gaur, sambar deer, and tiger), protected areas as scattered forest communities and surroundings by villages and urbanization, and also no limited approach of both domestic cattle and villager in some protected areas. As results of the research, distribution and abundance of large mammals in the protected areas in Thailand (Large Mammal Project), display all subjective reflections by quality indication of large mammal's habitation in the 21 century.

Case studied in the north (Lum Nam–Pai–Salawin, Srilanna – Khun Tan, Doi Phu Kha – Mae Yom, and Mae Ping–Om–Koi forest complexes) and the west (Western and Kaeng Krachan forest complexes), relative abundance of 19 target species in each forest complex was 27.71, 26.49, 27.02, 37.25 and 43.09, 68.19 consequently. Besides, there is also protected area classification in each forest complex by the relative abundance. In addition, it presents the relative abundance of each target species and the number of target species in each protected area. Both are the quality indication of the protected area in positively. On the other hand, the occurrence of threats in each protected area such as hunting, illegal logging, forest encroachment, livestock, and human approaches is presented by frequency of occurrence in each forest complex; 12.005,

¹ นักวิชาการป่าไม้ 8ว สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

² นักวิชาการป่าไม้ 7ว สถานีวิจัยสัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

³ นักวิชาการป่าไม้ 8ว สถานีวิจัยสัตว์ป่าเขานางรำ จังหวัดอุทัยธานี กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

17.585, 4.869, 21.583 and 7.620, 5.026 orderly. There is also distribution of domestic cattle in protected areas on the map, that would be the quality indication of the protected area in negatively. Incidentally, there is the assessment of habitat suitability of some large mammals; sambar deer, serow, wild elephant, and barking deer for being data about suitable areas for reintroduction in the future. Not only results of protected areas in the north and the west reflect the quality indication and threats in those areas but there are results in other regions of Thailand from Large Mammal Project also. In addition, projection of large mammal's habitation in the future would bring about wildlife management and conservation approaches in systematically advanced.

Key words: large mammal, protected area, wildlife

บทคัดย่อ

ถ้าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคตะวันตกแสดงให้เห็นถึงความเป็นบ้านหลังใหญ่ที่มีความหลากหลายของชนิดสัตว์ป่ามากเป็นอันดับต้นๆ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการดำรงอยู่ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ชนิดต่างๆ และการเพิ่มขึ้นของประชากรสัตว์ป่าในภาพรวม ในด้านตรงกันข้าม พื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคเหนือก็สะท้อนให้เห็นภาพของหย่อมบ้านขนาดเล็กที่มีลักษณะกระจาย และมีการลดลงของประชากรสัตว์ป่าอย่างเห็นได้ชัด จากหลายสาเหตุ ทั้งในด้านของประชากรหลงเหลือที่เกือบเป็นศูนย์ในกลุ่มของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่บางชนิด เช่น ช้างป่า กระต๊อง กวางป่า และเสือโคร่ง พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีสภาพเป็นหย่อมป่าขนาดเล็กกระจุกกระจายในวงล้อมของหมู่บ้านและเขตเมือง ไปจนกระทั่งการเข้าถึงของชาวบ้านและสัตว์เลี้ยงจำพวกวัว-ควายอย่างไร้ขีดจำกัดในบางพื้นที่ จากงานวิจัยในโครงการ การแพร่กระจาย ความชุกชุม และประชากรสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ และมีความสำคัญในระบบนิเวศ ในพื้นที่อนุรักษ์ในประเทศไทย (Large Mammal Project) ฉายภาพสะท้อนเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านตัวชี้วัดคุณภาพบ้านของสัตว์ป่าไทยในศตวรรษที่ 21

กรณีศึกษาในพื้นที่กลุ่มป่าลุ่มน้ำปาย-สาละวิน กลุ่มป่าศรีลานนา-ขุนตาล กลุ่มป่าดอยภูคา-แม่ยม กลุ่มป่าแม่ปิง-อมก๋อยในภาคเหนือ และกลุ่มป่าตะวันตก กลุ่มป่าแก่งกระจานในภาคตะวันตก ค่าความชุกชุมสัมพัทธ์ (relative abundance) ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ทั้ง 19 ชนิด เท่ากับ 27.711, 26.499, 27.020, 37.251, 43.092 และ 68.194 ตามลำดับ มีการจัดจำแนกคุณภาพของพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในแต่ละกลุ่มป่าโดยใช้ค่าความชุกชุมสัมพัทธ์ รวมทั้งแสดงค่าความชุกชุมสัมพัทธ์ของสัตว์ป่ากลุ่มเป้าหมายแต่ละชนิด และความหลากหลายของชนิดสัตว์ป่ากลุ่มนี้ในแต่ละพื้นที่ ที่จะเป็นตัวชี้วัดคุณภาพพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในด้านบวก นอกจากนั้น การปรากฏของปัจจัยคุกคามต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ เช่น การล่าสัตว์ ดักลอบทำไม้ บุกรุกพื้นที่ป่า

และสัตว์เลี้ยง ค่าความถี่ในการพบของปัจจัยคุกคามในแต่ละกลุ่มป่าดังต่อไปนี้ 12.005, 17.585, 4.869, 21.583, 7.620 และ 5.026 ตามลำดับ รวมทั้งภาพการกระจายของสัตว์เลี้ยงจำพวกวัว – ควาย ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ยังเป็นตัวชี้วัดคุณภาพพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในด้านลบได้อีกด้วย อีกทั้งมีตัวอย่างการประเมินพื้นที่อาศัยที่เหมาะสมของสัตว์ป่า (habitat suitability) เช่น กวางป่า เลียงผา ช้างป่า และเก้ง เป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาพื้นที่เพื่อการปล่อยสัตว์คืนสู่ธรรมชาติในอนาคต ข้อมูลเหล่านี้นอกจากจะสะท้อนให้เห็นคุณภาพพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคเหนือและภาคตะวันตกแล้ว ยังมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในภาคอื่นๆของประเทศไทย จากงานวิจัยตามโครงการ Large Mammal ที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพบ้านของสัตว์ป่าและภัยที่คุกคามต่างๆ รวมทั้งฉายภาพสถานการณ์บ้านของสัตว์ป่าไทยในอนาคต อันจะนำไปสู่แนวทางการจัดการ และอนุรักษ์สัตว์ป่าของประเทศอย่างเป็นระบบต่อไป

คำสำคัญ: สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ ป่าอนุรักษ์ สัตว์ป่า